

31.5.2013 VÄLIRAPORTTI 1.1.–30.4.2013

HANKEPÄÄTÖKSEN SAAJA: VÄSTERBOTTENIN MUSEO
DIAARINUMERO: 304–201000913
YHTEYSHENKILÖ: BERIT ANDERSSON
PARTNERI: MUSEOVIRASTO
YHTEYSHENKILÖ: HELENA TASKINEN
HANKEEN NIMI: **SKOGENS KULTURARV I KVARKENREGIONEN 2 (SKAIK2)**

1. Hankkeen tausta

Idea metsiin ja arkeologiseen kulttuuriperintöön liittyvästä pohjoismaisesta projektista syntyi kevättalvella 2007, jolloin Västerbottenin museo Uumajasta otti yhteyttä Museovirastoon ja ehdotti yhteistä hanketta. Kevään 2007 yhteistyöpalavereissa todettiin, että Pohjanmaan ja Västerbottenin pitkä yhteinen historia, ympäristöolosuhteet, metsien arkeologinen kulttuuriperintö sekä lisääntynyt tehometsätalous tarjoavat mielenkiintoisen ja haastavan perustan yhteiselle projektille. Projektin tärkeimpänä tavoitteena on vähentää metsätalouden aiheuttamia muinaisjäänösvahinkoja laaja-alaisella yhteistyöllä, koulutuksella, tiedotuksella ja uudenlaisia menetelmiä kehittämällä. Päämäärä on kunnianhimoinen ja sen saavuttamiseksi on tärkeää hyödyntää kaikki mahdollinen kokemus ja osaaminen Merenkurkun molemmin puolin.

SKAIK-hanke on aloitettu vuonna 2009 vuoden mittaisena innovaatioprojektina (**SKAIK1**). Pilottivuoden uutta luoneet tulokset ja laaja-alainen yhteistyö kannustivat hakemaan projektille jatkoa. Toteuttamishankkeessa 2011–2013 (**SKAIK2**) Suomen yhteistyökumppaneiden Museoviraston ja Metsäkeskuksen lisäksi mukana ovat myös Metsänhoitoyhdistys Etelä-Pohjanmaa, UPM, Metsäliitto, Stora Enso, Metsähallitus, Pohjanmaan museo sekä alueen kunnat.

2. Hankkeen tavoitteet

Hankkeen Suomen kohdealueeksi on valittu Kyrönmaa, joka on Laihian, Isonkyrön ja Vähänkyrön (nyk. osa Vaasan kaupunkia) kuntien muodostama seutukunta. Hankkeessa jatketaan metsien kulttuuriperinnöstä tiedottamista ja koulutusta tarjoamalla informaatiota metsäalan toimijoiden lisäksi erityisesti metsänomistajille ja metsäalan oppilaitoksille. Suuri osa Kyrönmaan muinaisjäänöksistä ja kulttuurikohteista sijaitsevat nykyisissä talousmetsissä. Projektissa luodaan yhteistyössä metsäalan ammattilaisten kanssa metsätalouden tarpeisiin soveltuvia menettelytapoja ja käytäntöjä, jotta kohteet voidaan ottaa mahdollisimman hyvin huomioon metsien käytössä ja hoidossa. Suomen osuudessa metsien arkeologista kulttuuriperintöä esitellään valikoituja muinaisjäänöksiä kunnostamalla, esittelemällä niitä opastein maastossa ja Internet-hakujen avulla. Käyntikohteiksi on valittu muinaisjäänöksiä, jotka ovat helposti saavutettavia tai sijoittuvat jo valmiin kulttuuri- ja luontoreitin varteen. Kohteiden saavutettavuuden ja hoidon jatkuvuuden kannalta on tärkeää, että ne voidaan linkittää seudulla jo entuudestaan toimivaan virkistys- ja matkailukäyttöön.

Hankkeen Suomen tavoitteet toteuttamisvaiheessa 2011–2013 ovat:

	2011	2012	2013
Metsäalan yhteistyö	Metsänomistajien informointi ja koulutus, muinaisjäännökset ja metsänkäsittely	Metsäalan oppilaitokset, neuvonta, tiedottaminen, luonto- ja kulttuurireitin suunnittelu, metsien arvokkaat elinympäristöt, ympäristötukineuvonta	Toimintaohje metsänkäsittelystä muinaisjäännösalueilla, luonto- ja kulttuurireitin toteutus
Inventointimenetelmien kehittäminen	Kehittäminen ja testaaminen	Menetelmän käyttöönotto	Käyttökokemukset, arviointi, kehittämistarpeet
Metsien kulttuuriperinnön inventointi	Kenttätyöjaksot Kyrönmaalla; Laihia, Isokyrö ja Vähäkyrö	Kenttätyöjaksot Kyrönmaalla; Laihia, Isokyrö ja Vähäkyrö	Yhteenveto kenttätyön tuloksista, maastotarkastuksia reiteillä ja hoitokohteilla
Tietojärjestelmien kehittäminen	Inventointitietokanta, kehittäminen, testaus ja toteuttaminen	Inventointitietokannan käyttöönotto	Käyttökokemukset, arviointi, kehittämistarpeet
Tiedotus	www-sivut, esitelmät ja tiedotteet, mm. EAA Oslo	Reittien ja esittelykohteiden opasteiden suunnittelu, esitelmät ja tiedotteet	Taskuopas metsänkäsittelystä muinaisjäännösalueilla, käyntikohteiden esittelyt www-sivuilla, esitelmät ja tiedotteet
Rajat ylittävä yhteistyö	Yhteiset ekskursionit, maastotyöt, kokoukset, seminaarit, yhteistyöverkoston luominen	Yhteiset ekskursionit, kokoukset, maastotyöt ja yhteistyöverkoston seminaari	Yhteiset kokoukset ja yleinen seminaari metsien kulttuuriperinnöstä - neuvottelupäivät

Toteuttamishankkeen Suomen ensimmäisen väliraportointikauden vuonna 2013 tuloksia on listattu raportin luvussa 4.

3. Hankeorganisaatio

Projektia johdetaan kahdella tasolla. Ylin johto koostuu ohjausryhmästä, jossa on edustaja jokaisesta hankeosapuolesta sekä kolmesta yhteistyötahosta. Projektin johtajana toimii Berit Anderson Västerbottenin museosta. Molempien maiden projektiryhmät ovat koonneet oman referenssiryhmän, jonka edustajisto koostuu tärkeimmistä yhteistyötahoista ja sidosryhmistä. Ryhmä toimii projektin tavoitteisiin liittyvänä informaation, keskustelun, kokemusten ja tiedon välitysohjelmina. Hankkeen Suomen osuudesta, projektin partnerin ominaisuudessa, vastaa Museovirasto. Kenttätyöryhmän muodostavat kaksi arkeologia, Vesa Laulumaa ja Satu Koivisto, jotka vastaavat pääosin myös projektihallinnasta. Museoviraston suojelusta ja hoidosta vastaavat arkeologit, Helena Taskinen, Tuula Heikkurinen-Montell ja Satu Mikkonen-Hirvonen sekä Arkeologisten kenttäpalveluiden yli-intendentti Marianna Niukkanen osallistuvat hankkeeseen virkistyönsä puitteissa. Yhteistyötahoina Ruotsissa ovat Västerbottenin museo, Lyckselen metsämuseo ja Västerbottenin läänin metsäkeskus sekä Skellefteån kunta, Västerbottenin lääninhallituksen kulttuuriympäristöosasto, metsätalous, kotiseutuliike ja yhdistykset. Suomen yhteistyökumppaneiden Museoviraston ja Metsäkeskuksen lisäksi mukana ovat Metsänhoitoyhdistys Etelä-Pohjanmaa, UPM, Metsäliitto, Stora Enso, Metsähallitus, Pohjanmaan museo sekä alueen kunnat.

Suomen SKAIK-projektin kokoamassa referenssiryhmässä on edustajat seuraavilta tahoilta: Metsäkeskus, Metsänhoitoyhdistys Etelä-Pohjanmaa, UPM:n, Metsäliiton ja Stora Enson paikallistoimistot, Metsähallitus, Metsäkeskus Tapio, Pohjanmaan museo, Laihian Kotiseutu- ja museoyhdistys sekä Kyrönmaan kunnat. Toteuttamisvaiheessa jatketaan metsien kulttuuriperinnöstä tiedottamista ja koulutusta tarjoamalla informaatiota metsäalan toimijoiden lisäksi erityisesti metsänomistajille ja metsäalan oppilaitoksille. Tiedotus- ja koulutustilaisuudet järjestetään yhteistyössä Metsäkeskuksen kanssa.

Projektista tiedotetaan projektin yhteisillä www-sivuilla sekä Museoviraston ja Västerbottenin museon omilla Internet-sivuilla. Projektisivuilla kerrotaan inventointien tuloksista ja metsien kulttuuriperinnöstä myös kuvin ja kartoin. Sivuille on linkitetty suojelurekisterit, kulttuuriperintöä ja niiden virkistyskäyttöä esittelevät sivustot ja muut tietolähteet. Projektista lähetetään myös mediatiedotteet kaksi kertaa vuodessa. Projektin tulosten pohjalta laaditaan uudistettu toimintaohje muinaisjäännösten huomioon ottamisesta metsien käsittelyssä, metsäsuunnitelmaan liitettävä ohjeistus metsänomistajalle sekä taskuopas metsien muinaisjäännöksistä. Esitteet julkaistaan suomeksi ja ruotsiksi. Tekeillä on myös opetuselokuva metsänkäsittelystä muinaisjäännösalueilla. Inventoinneissa todetuista muinaisjäännöksistä lähetetään ilmoitus maanomistajalle. Projektin tulokset julkaistaan pääosin sähköisenä, mutta niitä voidaan hyödyntää myös muussa alueen kulttuuriperintöön liittyvässä julkaisu- tai näyttelytoiminnassa. Projektia esitellään myös alan kansallisissa ja kansainvälisissä seminaareissa ja konferensseissa.

4. Hankkeen toiminta pääpiirteittäin kaudella 1.1.–30.4.2013

Tämä väliraportti käsittelee projektin Suomen partnerin, Museoviraston, osuutta osana laajempaa kokonaisuutta SKAIK2 -toteuttamishankkeen **kuudennella** raportointikaudella 1.1.–30.4.2013. Projektitutkijoiden toimipaikkana on Helsinki, jossa heillä on työtilat.

Projekti on jaettu kolmeen, osittain limittaiseen vaiheeseen:

1. 1.3.–30.4. suunnittelukausi
2. 1.5.–30.10. maastotyökausi
3. 1.11.–28.2. jälkityö- ja raportointikausi

Tämän raportointikauden, 1.1.–30.4.2013, aikana ovat toteutuneet seuraavat hankkeen kenttäkauden toimenpiteet:

Tiedottaminen

- 13.–18.1.2013 osallistuttiin ja pidettiin SKAIK-projektin esitelmät Jordaniassa The 7th World Archaeological Congressissa (WAC-7)
- 30.1. järjestettiin Kansallismuseossa yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön ja Suomen metsäkeskuksen kanssa *Metsän siimeksessä - Metsien arkeologisen kulttuuriperinnön inventointi ja suo- jelu* -seminaari
- 1.2. julkaistiin artikkeli SKAIK-projektin järjestämästä metsäseminaarista, metsien muinaisjäännöksistä ja niiden suojelusta Maaseudun tulevaisuus -lehdessä
- helmikuussa julkaistiin artikkeli SKAIK-projektista ja metsien muinaisjäännöksistä Aarre-lehden numerossa 2/13

Viranomaisyhteistyö

- tammikuussa tiedotettiin hankkeen referenssiryhmää Kansallismuseossa 30.1. järjestettävästä *Metsän siimeksessä* -seminaarista
- 28.1. allekirjoitettiin sopimus Metsäkeskuksen ruotsinkielisen hankeyhteistyön sisällöstä

- 5.2. pidettiin yhteistyöpalaveri Suomen metsäkeskuksen kanssa Seinäjoella. Mukana: Matti Seppälä, Riitta Raatikainen, Antti Pajula ja Nina Jungell Metsäkeskuksesta sekä Tuula Heikkurinen-Montell, Vesa Laulumaa ja Satu Koivisto Museovirastosta
- maaliskuussa vahvistettiin Museoviraston ja Metsäkeskuksen SKAIK-yhteistyön työohjelma vuodelle 2013
- maaliskuussa lähetettiin tiedotekirje Laihian, Isonkyrön ja Vähänkyrön metsänomistajille SKAIK-muinaisjäännösinventoinnin tuloksista
- maaliskuussa laadittiin selvitys mahdollisista METSO elinympäristökohteista muinaisjäännösalueilla Laihialla
- 27.–28.2. pidettiin hankkeen ohjaus- ja projektiryhmän kokous Uumajassa Ruotsissa. Mukana: Helena Taskinen, Satu Koivisto ja Vesa Laulumaa Museovirastosta; Berit Andersson ja Jans Heinerud Västerbottenin museosta; AnnKristin Unander, Göran Lindberg ja Helena Gustafsson Skogstyrelsenistä; Katrin Nygren Länstryrelsen Kulturmiljöistä; Iréne Gustafsson Skogmuseet Lyckselestä sekä Nina Jungell Suomen metsäkeskuksesta

Inventointi

- alkuvuodesta raportoitii SKAIK-inventoinnin jälkitöitä Helsingissä
- päivitettiin Museoviraston ylläpitämään muinaisjäännösrekisteriin Kyrönmaan inventoinnin muinaisjäännöskohteiden tiedot ja karttaliittymään aluemaiset suojelurajaukset puuttuvilta Isonkyrön ja Vähänkyrön osuuksilta
http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/mjreki/read/asp/r_default.aspx
- huhtikuussa tilattiin nähtäväksi Kansallismuseon kokoelmista Kyrönmaan hautaröykkiöiden palaneita luuaineistoja
- 24.4. lähetettiin tarjouspyyntö Kyrönmaan palaneiden luuaineistojen osteologisesta analyysistä kuudelle osteoarkeologille, jonka tuloksia tullaan hyödyntämään opastauluissa ja niihin liittyvissä informaatioaineistoissa
- 29.–30.4. Vesa Laulumaa ja Mikael Nyholm jatkoivat inventointia Vähässäkyrössä
- 29.4. saatiin tarjous FM Katariina Nurmiselta luuaineistojen osteologisesta analyysistä

Kehittäminen ja koulutus

- 30.1. järjestettiin yhteistyössä Suomen metsäkeskuksen ja maa- ja metsätalousministeriön kanssa yksityismetsien kulttuuriperintöä käsittelevä seminaari *Metsän siimeksessä - Metsien arkeologisen kulttuuriperinnön inventointi ja suojelu*
- käytiin läpi LiDAR-ilmalaserkeilausaineiston analyysin tuloksia Kyrönmaan alueelta ja laadittiin niistä esitelmä The 7th World Archaeological Congressiin (WAC-7) Jordaniaan
- hankittiin projektille kaksi kannettavaa tietokonetta merkkiä Asus Thinkpad x230

Kulttuuriperinnön esittely

- huhtikuussa tehtiin kuvatilaus Museoviraston Arkeologian keskusarkistolle esinekuvista projektin Kyrönmaan muinaisjäännöskohteille pystytettävien informaatiotaulujen kuvitusta varten

- ajalle 8.4.–7.10. palkattiin FM Mikael Nyholm projektiin tutkijaksi (vr 7) vastaamaan SKAIK-projektin Kyrönmaan muinaisjäännekohteiden opastaulujen sisällöstä ja painovalmiiksi saattamisesta sekä avustamaan projektin inventoinnin kenttätyössä ja raportoinnissa
- helmi- ja maaliskuussa informoitiin Kyrönmaan 12 opastettavan reittikohteen maanomistajia hankkeen opastussuunnitelmista ja sovittiin tapaamisista muinaisjäännekohteilla touko-kesäkuussa 2013

Projektihallinta

- 21.1. Jarkko Westmanin (BDO Audiator Oy) kansallisen valvojan sertifiointipäätös työ- ja elinkeinoministeriöltä
- tammikuussa allekirjoitettiin tilaussopimus, jossa Kulttuuriympäristön suojelu -osasto (KYS) tilaa Kulttuuriympäristön hoito -osaston (KYH) Arkeologiset kenttäpalvelut -yksiköltä Skogens Kulturarv i Kvarkenregionen (SKAIK2) -projektin vuoden 2013 työosuuden
- 31.1. raportti kolmannelta väliraportointikaudelta vuonna 2012
- 1.2. väliraportointi (Väliraportti 3/2012) ja kansallinen valvonta Museovirastolla (Jarkko Westman ja Laura Lehtonen BDO Audiator Oy)
- 6.2. Pohjanmaan liiton päätös SKAIK2-hankkeen kansallisesta rahoituksesta vuonna 2012
- 8.2. Pohjanmaan liiton toimeenpanopäätös SKAIK2-hankkeen kansallisesta vastinrahoituksesta vuonna 2012
- 8.3. sopimus SKAIK2-hankkeen kansallisen vastinrahoituksen käytöstä vuonna 2012
- 7.3. SKAIK-väliraportin 3/2012 tilintarkastajan todistus (Jarkko Westman, BDO Audiator Oy)
- 8.4. väliraportin 3 käännös Multidoc Oy:ltä
- 8.4. kieltävä vastaus Pohjanmaan liitosta tiedusteluun SKAIK2-hankkeen mahdollisesta 8 kk:n jatkosta ja kansallisesta vastinrahoituksesta

Syyskauden kenttätyöjakson päätyttyä kaikki Kyrönmaan muinaisjäännekohteet on nyt saatu tarkastettua. Alkuvuoden jälkityövaiheessa tiedot muinaisjäännekohteista päivitettiin muinaisjäännekohteisiin ja kohteiden alueelliset rajat määritettiin rekisteriin linkitettyyn karttaselaimen. Tällä tavoin tarkentuneet tiedot Kyrönmaan muinaisjäännekohteista ovat nyt kaikkien saatavilla Museoviraston avoimen rekisteriportaalin välityksellä. Kiinteiden muinaisjäännekohteiden tarkentuneella paikkatiedolla on erityisen suuri merkitys muuttuvan maankäytön toimenpiteissä, erityisesti metsäsuunnittelualueilla Kyrönmaalla.

Alkuvuodesta 2013 esiteltiin hankkeen tuloksia niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Projektin tutkijat osallistuivat arkeologian maailmankongressiin 13.–18.1. ja esittelivät siellä hankkeen tuloksia kahden esitelmän voimin. Seitsemäs World Archaeological Congress (WAC-7) järjestettiin tällä kertaa kuningas Abdullah II:n suojeluksessa Kuolleella merellä Jordaniassa. Osanottajia oli hieman yli 1000 noin 70 eri maasta. Satu Koiviston esitelmä ”Hit the Lights – the prospection of archaeological sites using LiDAR in Scandinavian boreal forests” oli sessiossa ”Heritage at Risk: Approaches, Technologies and Strategies for Sustainable Conservation”. Esitelmässä käsiteltiin ilmalaserkeilausaineiston käyttöä arkeologisessa inventoinnissa. Esitelmä herätti paljon mielenkiintoa ja erityisesti ihmeteltiin myös sitä, että Suomessa maanmittauslaitoksen aineistot ovat ilmaisia. Aineistojen avoimuuden suhteen Suomi on kärkijoukkoa maailmassa. Vesa Laulumaa esitelmä ”From Conventions to Convictions or to Co-operation” oli sessiossa ”Sustainability, Heritage

Protection and the Role of Civil Society”. Esitelmässä puhuttiin metsätalouden ja arkeologian yhteistyön tärkeydestä kestävästä kehityksestä rakennettaessa. Session chileiläisellä järjestäjällä on suunnitelmissa julkaista esitelmät.

Hankkeen vuoden 2013 yksi tärkeimpiä tavoitteita on saada valmiiksi kulttuuriperintöreitti Kyrönmaalle. Opastaulujen suunnittelu on jo pitkällä ja yhteistyötä on jatkettu taiteilija Tom Björklundin kanssa. Tutkija Mikael Nyholm vastaa opastaulujen taitosta, sisällöstä ja painoteknisestä ulkoasusta. Kevään aikana jatketaan yhteistyötä Suomen metsäkeskuksen Riitta Raatikaisen kanssa, jonka kanssa suunnitellaan opastettavien kohteiden saavutettavuutta parantavia toimenpiteitä, kuten raivausta, merkintää, kunnostusta ja hoitoa. Kohteista laaditaan perusteelliset opastussuunnitelmat ja opasteiden asennuksen lupa-asiat hoidetaan kuntoon kesä-heinäkuussa. Kohteiden kunnostus- ja taulujen asennustyöt aloitetaan loppukesästä 2013. Kaikkien opastettaviksi valittujen kohteiden maanomistajat ovat suhtautuneet positiivisesti suunnitelmiin ja tietosisältöä kohteista on tarkoitus linkittää myös Kyrönmaan kuntien ja matkailualan Internet-sivuille.

5. Hankkeen talous

Toteuttamishankkeen kokonaisbudjetti on 937 457 euroa, josta Suomen osuus on 416 856 euroa. Hankkeen Suomen osuuden budjetti kustannuslajeittain ilmenee liitteestä. Koko hankkeen rahoituksesta 50 % on Botnia Atlantica -ohjelmasta ja 30 % kansallista rahoitusta, joka tulee Suomessa Pohjanmaan liitolta ja Ruotsissa Västerbottenin lääninhallitukselta. Hankkeen Suomen partnerin toteutuneet kustannukset kululajeittain ajalla 1.1.–30.4.2013 ilmenevät liitteestä.

6. Hankkeen tulosten hyödyntäminen

Suomen osuudessa metsien arkeologista kulttuuriperintöä esitellään valikoituja muinaisjäännöksiä kunnostamalla ja esittelemällä niitä opastein maastossa sekä Internet-hakujen avulla. Toteuttamisvaiheessa valitaan käyntikohteiksi Kyrönmaan noin 10 muinaisjäännöstä, jotka sijoittuvat erikseen suunniteltavan ja toteutettavan reitin varteen. Kohteiden saavutettavuuden ja hoidon jatkuvuuden kannalta on tärkeää, että ne voidaan linkittää seudulla jo entuudestaan toimivaan virkistys- ja matkailukäyttöön. Kohteet valitaan, suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä Museoviraston, Metsäkeskuksen sekä paikallisten toimijoiden kanssa. Hankkeesta tehdään vuosittain kolme väliraporttia ja yksi loppuraportti Botnia-Atlanticalle ja muille rahoittajille. Projekti tuottaa myös erilliset inventointiraportit ja tarvittaessa osaraportteja eri osioista. Projektin tärkeitä tavoitteita on myös vahvistaa suomalaisten ja ruotsalaisten välistä yhteenkuuluvuutta ja edistää kulttuuriperintöä koskevaa tiedonvaihtoa. Sen varmistamiseksi projektin inventoijat osallistuvat toistensa maastotöihin. Lisäksi järjestetään vuosittain kaksi projektikokousta Suomessa ja Ruotsissa. Projektin päätteeksi vuonna 2013 järjestetään yleinen seminaari, jossa perustetaan yhteistyöverkosto ja keskustelufoorumi Merenkurkun metsien kulttuuriperinnöstä. Projektin tuloksista kerrotaan myös muissa alan seminaareissa ja julkaisuissa.